

การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศในการสร้างพลเมืองต้นรู้ สำหรับครูสังคมศึกษา Media and Information Literacy Active Citizen Development of Social Studies Teachers

วิภาพรรณ พินลา^{1*} (Wipapan Phinla)^{1*}

วิภาดา พินลา^{2*} (Wipada Phinla)^{2*}

บทคัดย่อ

ในยุคสมัยที่โลกถูกเชื่อมโยงกันเป็นหนึ่งเดียวด้วยเทคโนโลยี และระบบทุนนิยมมีผลกระทบกับทุกพื้นที่ สื่อเป็นเครื่องมือหลักและถูกใช้อย่างทรงพลังโดยเด็กและเยาวชนเป็นกลุ่มหลักที่ถูกเชื่อเชิญให้ได้สัมผัสความก้าวหน้าที่ทันสมัยนั้น ซึ่งอาจมาพร้อมกับการขาดทักษะการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศในการสร้างพลเมืองต้นรู้ในสังคมยุคใหม่ได้ ดังนั้น ครูสังคมศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งที่ต้องมีความรู้ทักษะ และเจตคติในการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา ซึ่งมี 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ศึกษาค้นคว้าปัญหาสังคมศึกษา ขั้นที่ 2 สำรวจประเด็นปัญหาสังคมศึกษา ขั้นที่ 3 วิเคราะห์และนำเสนอตัวอย่างสื่อสังคมศึกษา และ ขั้นที่ 4 สร้างสรรค์เนื้อหาและผลิตสื่อสารสนเทศทางสังคมศึกษา โดยแต่ละขั้นตอนสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเลือกใช้สื่อได้อย่างสร้างสรรค์ปลอดภัย และเกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตในอนาคตของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ, พลเมืองต้นรู้, สังคมศึกษา

^{1*} อาจารย์ ดร., สาขาการสอนศิลปศาสตร (การสอนสังคมศึกษา) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล : phinla_89@hotmail.com

² อาจารย์ ดร., สาขาการสอนศิลปศาสตร (การสอนสังคมศึกษา) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล : proud_phin@outlook.com

^{1*} Lecturer Dr., Teaching Liberal Art Program (Teaching Social Studies) Faculty of Education. Thaksin University, Songkhla 90000, Thailand, E-mail : phinla_89@hotmail.com

² Lecturer Dr., Teaching Liberal Art Program (Teaching Social Studies) Faculty of Education. Thaksin University, Songkhla 90000, Thailand, E-mail : proud_phin@outlook.com

* Corresponding author : E-mail address : phinla_89@hotmail.com

Received: December 27, 2020; Revised: June 6, 2021; Accepted: June 12, 2021

Abstract

In the era where every corner of the world connected as one by technology as well as impact from capitalism wave, media is the main and powerful tool that is largely used by children and youth to experience this cutting tool. As a result, this use by young generation might not be with media and information literacy to develop active citizen in this new world. Therefore, Social studies teachers play important roles and need to equip with knowledge, skills and attitude towards media and information literacy in order to apply this in Social Studies class. To do so, there are 4 steps: 1. searching for problems in Social Studies 2. observing the problems in Social Studies 3. analyzing and presenting examples of Social Studies media, and 4. creating Social Studies content and media. In each step, the teachers should encourage learners to safely select the media that is useful to their future effectively.

Keywords : Media and information literacy, Active citizen, Social studies

บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์เป็นสังคมบริโภคนิยมบุคคลต่างได้รับเนื้อหาและข่าวสารอย่างมากมาจากสื่อหลากหลายชนิดทั้งสื่อมวลชน ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต นิตยสาร หนังสือพิมพ์ และสื่อบุคคล รวมถึงสารเพื่อการโน้มน้าวใจต่างๆ ที่ปรากฏในโฆษณาตรงและโฆษณาแฝง ซึ่งมีอิทธิพลต่อทักษะการคิดในการตัดสินใจจากการรับข้อมูลข่าวสารและสารสนเทศที่มีอยู่อย่างหลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเด็กและเยาวชน เนื่องจากในวัยนี้เป็นช่วงของการเรียนรู้ด้านการดำเนินชีวิตที่สามารถกระตุ้นการรับรู้ และดึงดูดความสนใจจากเด็กและเยาวชนได้เป็นอย่างมาก จึงอาจทำให้เกิดพฤติกรรมที่คล้อยตามกระแสนิยม หรือเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์จากสื่อ จนอาจตกเป็นเหยื่อของสื่อและสารสนเทศที่หวังผลประโยชน์และขาดจรรยาบรรณในการนำเสนอได้ ดังนั้น ครูผู้สอนสังคมศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งที่ต้องมีความรู้ ทักษะ และเจตคติในการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถ

นำความรู้ ทักษะ และเจตคติไปประยุกต์ใช้ในการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศในการสร้างพลเมืองตื่นรู้ในสังคมต่อไป

ความหมายของการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ

การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ เกิดขึ้นจากความสนใจของผู้เรียนที่ได้รับการฝึกปฏิบัติวิธีการใช้การวิเคราะห์ การตีความ จากข่าวสารหลายแหล่ง จนมีความชำนาญโดยไม่ตกเป็นทาสเสพติดสื่อจนเกิดพฤติกรรมเสี่ยง นอกจากนี้ได้มีนักการศึกษาและนักวิชาการได้อธิบายความหมายของการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศไว้หลากหลาย เช่น พรทิพย์ เย็นจะบก (2552 : 66) และสถาบันสื่อเด็กและเยาวชน (2560 : 97) กล่าวว่า การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ หมายถึง ความสามารถในการวิเคราะห์วิจารณ์และประเมินค่าสื่อ ความสามารถในการเข้าถึงสื่อ นำเสนอสื่อในแบบฉบับของตนเอง และผลิตสื่อเพื่อสื่อสารได้หลายรูปแบบนอกจากนี้การรู้เท่าทันสื่อยังหมายรวมถึงกิจกรรมทางการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะการวิเคราะห์วิจารณ์และสร้างโอกาสในการเข้าถึงสื่อ ซึ่งสอดคล้องกับ บุญผา เมฆศรีทองคำ (2552 : 117) ; อัมภา พลอยโสภณ และมณฐฎ แก้วจินดา (2559 : 53) และวิลาสินี พิพิธกุล (2556 : 64) กล่าวว่า การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ หมายถึง ความสามารถของแต่ละบุคคลในการเข้าถึง เข้าใจ ตีความ ประเมินและสร้างเนื้อหาสื่อในรูปแบบที่หลากหลายด้วยความตระหนักถึงผลกระทบของสื่อโดยไม่ถูกครอบงำจากสื่อ และสามารถเสริมสร้างพลังอำนาจของตนเพื่อให้สามารถใช้สื่อเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้และการดำรงชีวิตของทั้งต่อตนเองครอบครัว ชุมชนและสังคม ตลอดจนในความหมายของ แพรพวรรณ อัคระประสา (2557 : 98) ; นิธิดา วิวัฒน์พานิชย์ (2558 : 211) และ ธีรพัฒน์ วงศ์คุ้มสิน (2562 : 135) กล่าวว่า การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ หมายถึง การที่บุคคลมีความสามารถในการอ่านสื่ออย่างเข้าใจสามารถวิเคราะห์ประเมินค่าตีความนัยยะแฝงในสื่อโดยไม่ถูกหลอกหรือถูกครอบงำ ซึ่งจากความหมายของการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ สรุปได้ว่า ความสามารถและทักษะในการใช้สื่อและสารสนเทศ เพื่อรับ-ส่งสารอย่างมีประสิทธิภาพ เข้าใจวิธีเลือกเก็บรวบรวมข้อมูลความรู้ที่สร้างสรรค์และเกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ได้ โดยการที่เราไม่หลงเชื่อเนื้อหาที่ได้อ่าน ได้ยิน ได้ฟัง แต่สามารถคิดวิเคราะห์ สงสัย และรู้จักตั้งคำถามว่า สิ่งนั้นจริงหรือไม่จริง ใครเป็นคนให้ข้อมูลเขาต้องการสื่ออะไร หรือมีจุดมุ่งหมายแอบแฝงหรือไม่

องค์ประกอบสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศทางสังคมศึกษา

การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศมีหลักการเบื้องต้น ในการทำความเข้าใจ สื่อสารสนเทศและเนื้อหาสารที่สื่อสารสนเทศผลิตขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการ วิเคราะห์สื่อสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ จากการตั้งคำถามกับสื่อสารสนเทศ บนพื้นฐานของหลักการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้รับสาร เกิดการตระหนักว่า ใครเป็นผู้ส่งสาร สารนั้นถูกส่งออกมาอย่างไร ด้วยข้อความ ภาพ หรือเสียง สารนั้นมีนัยอย่างไร ผู้ส่งสารนั้นส่งสารออกมาด้วยจุดประสงค์อะไร ซึ่งเป็นทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หรือการคิดด้วยปัญญาที่สามารถวิเคราะห์ และวิพากษ์ด้วยเหตุผลที่ถูกต้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กฤษณา ชาวไทย, 2556 : 49) สรุปได้ 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การเป็นเจ้าของสื่อ 2) รูปแบบสื่อ 3) ผู้ชมผู้ใช้ หรือผู้บริโภคสื่อ 4) เนื้อหาและสารจากสื่อ 5) วัตถุประสงค์ของผู้ผลิตเนื้อหาหรือ สาร ตลอดจน สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน [สสย.] (ม.ป.ป.) ได้กำหนดแนวคำถาม เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ใช้ในการศึกษาการรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศในรูปแบบของ แนวคิดหลัก 5 ประการ (Key concept) ดังนี้

1. สื่อนี้ใครเป็นเจ้าของ สื่อทั้งหลายล้วนแต่ถูกสร้างขึ้นโดยมีเจ้าของ มีเป้าหมายการสื่อสารที่ชัดเจนโดยใช้เทคนิคกลวิธีบางอย่าง เช่น มุมกล้อง สี เสียง หรือการตัดต่อในการนำเสนอเนื้อหาสาร

2. สื่อนี้มีรูปแบบการนำเสนออย่างไร ลักษณะการนำเสนอมีผลต่อการ สร้างความรู้และสร้างความเป็นจริง เช่น ถูกนำเสนอในรูปแบบของการเล่าข่าว การสัมภาษณ์ยืนยันการใช้จริง ใช้การ์ตูน เพื่อเลือกการนำเสนอให้เหมาะกับ กลุ่มเป้าหมาย

3. สื่อนี้ต้องการสื่อสารกับใคร หลากหลายรูปแบบการนำเสนอแตกต่างกัน ไปตามกลุ่มเป้าหมายเช่น เด็กจะใช้สื่อการ์ตูนหรือเด็กในรุ่นราวคราวเดียวกัน เพื่อสร้างความเป็นกันเองในการโน้มน้าวความสนใจ วัยรุ่นจะใช้ภาพเคลื่อนไหวและ เพลงสนุกสนาน ใช้สีสันสดใส เป็นต้น

4. สื่อต้องการทำให้รับรู้และรู้สึกอย่างไร มีอะไรไม่ถูกนำเสนอบ้าง บางสื่อพยายามนำเสนอข้อมูลด้านเดียวเช่นโฆษณาการทำศัลยกรรม นำเสนอคุณค่าความสำคัญของการสวยหล่อ โดยไม่นำเสนอคุณค่าด้านอื่นของความเป็นคนที่ไม่ต้องสวย หล่อก็มีคุณค่าและทำประโยชน์ ทำงานในสังคมได้

5. สื่อหวังผลทำให้เราเชื่อหรือทำอะไร การทำสื่อทุกอย่างหวังผลเสมอ เช่นนักการตลาดทำเพื่อหวังผลกำไร นักการเมืองหวังคะแนนนิยม หรือเพื่อประชาสัมพันธ์

โตมร อภิวันทนากร (2552 : 18-23) ได้เสนอแกนความคิดหลักในการเรียนรู้เท่าทันสื่อที่ควรยึดเป็นหลักในการจัดการเรียนรู้มีดังนี้

1. ไม่มีความบังเอิญในสื่อแต่มีความตั้งใจของผู้ผลิต โดยการกระตุ้นความต้องการของผู้บริโภคสื่อได้ ฉะนั้นทุกสิ่งที่เรารับรู้จากสื่อจึงเป็นความตั้งใจของผู้ผลิต ที่ต้องการให้สื่อเหล่านั้นสร้างความรู้สึกและพฤติกรรมตามที่เจ้าของสื่อคาดหวัง

2. สื่อใช้กลวิธีต่างๆ ทำให้จดจำและเข้าใจตามที่สื่อต้องการ โดยเป็นภาษาที่สื่อใช้ในการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวให้เราเกิดความรู้สึกคล้อยตามและจดจำเข้าไปถึงแก่นความรู้สึกที่ลึกที่สุดใใจ ซึ่งอยู่เหนือความคิดแบบมีเหตุผล จนกระทั่งเราเกิดความเข้าใจและเชื่อตามที่สื่อเหล่านั้นต้องการ

3. การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่ต่างกันทำให้เราอ่านสื่อขาดและรู้ทันมากยิ่งขึ้น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นบนพื้นฐานประสบการณ์หลากหลาย ทำให้เห็นมุมมองที่กว้างขวางรอบด้านขึ้น อันเป็นจุดแข็งของการคิดวิเคราะห์ร่วมกัน และเป็นวิธีที่ช่วยให้เราสามารถตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นเช่นกัน

4. มีค่านิยมและทัศนคติแฝงมากับสื่อด้วย โดยสื่อทุกสื่อจะใช้ความเชื่อความคิดของคนส่วนใหญ่มาโน้มน้าวและเข้าถึงผู้รับ ฉะนั้นการวิเคราะห์ค่านิยมและทัศนคติแฝงและฝึกหัดประเมินสิ่งที่สื่อบอก (แทนที่จะยอมรับง่าย ๆ ว่าสิ่งที่เราเห็นในสื่อเหล่านั้นเป็นเรื่องจริงทั้งหมด)

5. เจตนาของสื่อคือผลประโยชน์และอำนาจ โดยสื่อยังมีศักยภาพในการสร้างกระแสดึงดูดความสนใจของผู้คนกับบางเหตุการณ์ที่สื่อเป็นผู้กำหนดวาระนั้นขึ้น การกระทำดังกล่าวเป็นการใช้อำนาจในเชิงควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมทั้งโดยความตั้งใจและไม่ตั้งใจ

นิธิดา วิวัฒน์พาณิชย์ (2558 : 212) ได้เสนอองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์เป็นหลักในการจัดการเรียนรู้มีดังนี้

1. ความตระหนัก หมายถึง การที่บุคคลมีความสามารถรับรู้อย่างมีสติเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของตนเองและผลกระทบของสื่อสังคมออนไลน์
2. เข้าใจ หมายถึง การที่บุคคลสามารถเข้าใจธรรมชาติและสภาพของความเป็นสื่อสังคมออนไลน์และเข้าใจว่าข้อมูลต่าง ๆ ถูกสร้างขึ้นและนำเสนอด้วยความเจตนาเสมอ
3. วิเคราะห์ หมายถึง การที่บุคคลสามารถแยกแยะองค์ประกอบของสื่อตีความนัยยะที่แฝงอยู่ในสาร ทราบจุดประสงค์และกลุ่มเป้าหมายของสื่อนั้น
4. ประเมิน หมายถึง การที่บุคคลสามารถประเมินคุณค่าของสื่อสังคมออนไลน์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล สามารถเชื่อมโยงเนื้อความในสื่อสังคมออนไลน์กับบริบทอื่นๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ค่านิยม ฯลฯ

จากองค์ประกอบสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศทางสังคมศึกษาสามารถสังเคราะห์ความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศทางสังคมศึกษาจาก Didin Saripudin, Kokom Komalasari and Diana Noor Anggraini (2020 : 371) ; Christine McWhorter (2020 : 146); Shanedra D. Nowell (2019 : 117); Dorotea Frank Kersch (2019 : 38); Jason Harshman (2017 : 71) ที่ครูสังคมศึกษาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนสรุปได้ในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 องค์ประกอบสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศทาง
สังคมศึกษา

รายการ	แนวคิด/ทฤษฎี จากนักวิชาการและนักการศึกษา					วิธีการจัดการ เรียนรู้สำหรับครู สังคมศึกษา	ตัวอย่างคำถามใน รายวิชาสังคมศึกษา
	Didin Saripudin, Kokom Komalasari and Diana Noor Anggraini (2020 : 371)	Christine McWhort- er (2020 : 146)	Shanendra D. Nowell (2019 : 117)	Dorotea Frank Kersch (2019 : 38)	Jason Harsh man (2017 : 71)		
การเปิดรับ สื่อและ สารสนเทศ ในด้านของ ประสาท สัมผัส	✓	✓		✓	✓	1. การเปิดรับสื่อ และสารสนเทศ ทางสังคมศึกษา : ครูสังคมศึกษา ต้องแยกความ คิดและอารมณ์ ออกจากกัน ของประสาท สัมผัส หู ตา จมูก ลิ้น สัมผัสที่มา กระทบของเรา ในฐานะการรู้สึก ตัว บนเส้นทาง ของสติ สมาธิ ปัญญา	- เห็นอะไรบ้างจาก การนำเสนอของสื่อ และสารสนเทศทาง สังคมศึกษา - การรับรู้ผ่านการสัมผัส จากสื่อและสารสนเทศ ทางสังคมศึกษาเป็น อย่างไรบ้าง - การรับรู้ผ่านการดมกลิ่น จากสื่อและสารสนเทศ ทางสังคมศึกษาเป็น อย่างไรบ้าง - การรับรู้ผ่านการ ชิมรสสัมผัสจากสื่อ และสารสนเทศทาง สังคมศึกษาเป็นอย่างไรบ้าง - รู้สึกอย่างไรต่อการนำ เสนอสื่อและสารสนเทศ ทางสังคมศึกษานั้น - อะไรเป็นสิ่งที่สื่อ และสารสนเทศทาง สังคมศึกษาสร้างขึ้น

การ แยกแยะ องค์ประกอบ ในการนำ เสนอของ สื่อว่ามี วัตถุประสงค์ อะไร	✓	✓	✓		✓	2. การวิเคราะห์ สื่อและ สารสนเทศทาง สังคมศึกษา : ครูสังคมศึกษา ต้องแยกแยะ องค์ประกอบ ในการนำเสนอ ของสื่อและ สารสนเทศทาง สังคมศึกษาทั้ง วัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย ผลกระทบ การนำเสนอ ข้อมูล และบริบท ทางสังคม	- วัตถุประสงค์ของสื่อ และสารสนเทศทาง สังคมศึกษาคืออะไร - กลุ่มเป้าหมายของ สื่อและสารสนเทศทาง สังคมศึกษามีอะไรบ้าง - สิ่งที่สื่อและสารสนเทศ ทางสังคมศึกษานำมา เสนอส่งผลกระทบต่อ สังคม เศรษฐกิจ และ การเมืองอย่างไร - รูปแบบการนำเสนอ ของสื่อและสารสนเทศ ทางสังคมศึกษาคืออะไร - ข้อมูลที่นำมาเสนอ เป็นข้อเท็จจริงหรือ ความเห็นอย่างไร - ปัจจัยเกี่ยวกับ บริบททางสังคม ศิล ธรรม ประวัติศาสตร์ ประเพณี ค่านิยม ที่ สื่อและสารสนเทศทาง สังคมศึกษานำเสนอ อยู่ในกรอบของจรรยา บรรณหรือไม่ ส่งเสริม คุณธรรมให้กับสังคม หรือไม่
การตีความ สื่อหลัง จากเปิด รับสื่อไป แล้ว เพื่อ ทำความเข้าใจ ในสิ่งที่สื่อและ สารสนเทศ ที่นำเสนอ	✓	✓	✓	✓	✓	3. การเข้าใจสื่อ และสารสนเทศ ทางสังคมศึกษา : ครูสังคมศึกษา ทำความเข้าใจใน สิ่งที่สื่อนำเสนอ ซึ่งผู้รับสารแต่ละ บุคคลจะมีความ เข้าใจสื่อและ สารสนเทศทาง สังคมศึกษาได้ ไม่เหมือนกัน ใน การตีความขึ้นอยู่กับ ประสบการณ์ พื้นฐานการศึกษา คุณสมบัติในการ เรียนรู้	- ประเภทของสื่อ และสารสนเทศทาง สังคมศึกษามีอะไรบ้าง - คุณสมบัติสื่อและ สารสนเทศทาง สังคมศึกษานั้นเป็น อย่างไร - รู้จักที่มาของข้อมูล สื่อและสารสนเทศทาง สังคมศึกษานั้นอย่างไร - ศึกษาที่มาของข้อมูล สื่อและสารสนเทศทาง สังคมศึกษานั้นจาก แหล่งเรียนรู้อะไรบ้าง - ควรเชื่อ/ไม่ควรเชื่อ ที่มาของข้อมูลสื่อ และสารสนเทศทาง สังคมศึกษานั้นหรือไม่ อย่างไร

ผู้รับสาร ควรที่จะ ทำการ ประเมิน ค่าสิ่งที่ สื่อและ สารสนเทศ นำมา เสนอว่ามี คุณภาพ และคุณค่า มากน้อย เพียงไร	✓	✓	✓	✓	✓	4.การประเมิน ค่าสื่อและ สารสนเทศทาง สังคมศึกษา : ครูสังคมศึกษา ควรประเมิน ค่าสิ่งที่สื่อและ สารสนเทศทาง สังคมศึกษานำ เสนอว่ามีคุณภาพ และคุณค่ามาก น้อยเพียงใด ไม่ ว่าจะเป็นด้าน เนื้อหา วิธีนำ เสนอเทคนิคที่ใช้:	- มีวิธีนำเสนอเทคนิค ในเนื้อหาจากสื่อ และสารสนเทศทาง สังคมศึกษาในรูปแบบ ใดได้บ้าง - สื่อและสารสนเทศทาง สังคมศึกษาได้ใช้เทคนิค อะไรก่อให้เกิดความ สนใจความพอใจขึ้น หรือทำให้หลงเชื่อไปโดย ขาดการวิเคราะห์อย่าง ถ่องแท้
ประเมิน ค่าและ สารสนเทศ ได้ โดย ใช้ข้อดี ปัญหาที่ เกิดทั้งใน และนอก ห้องเรียน เพื่อ สร้างสรรค์ สังคมต่อ ไป	✓		✓	✓	✓	5.การใช้สื่อและ สารสนเทศทาง สังคมศึกษาให้ เกิดประโยชน์ : ครูสังคมศึกษา นำสิ่งที่วิเคราะห์ ไปใช้ประโยชน์ โดยรู้จักการ เลือกรับสื่อและ สารสนเทศทาง สังคมศึกษาเป็น ตลอดจนสามารถ ส่งสารต่อได้ อีก ทั้งมีปฏิริยา ตอบกลับสื่อได้ อย่างมีคุณภาพ และสร้างสรรค์	- ต่อยอดองค์ความรู้ จากสื่อและสารสนเทศ ทางสังคมศึกษาได้ด้วย วิธีการใดบ้าง - สามารถใช้สื่อ และสารสนเทศทาง สังคมศึกษาให้เกิด ประโยชน์ได้อย่างไร - ประยุกต์ใช้สื่อ และสารสนเทศทาง สังคมศึกษาในชีวิต ประจำวันอะไรบ้าง - แนวทางการนำสื่อ และสารสนเทศทาง สังคมศึกษาไปใช้ให้เกิด ประสิทธิภาพสูงสุดคือ อะไร

องค์ประกอบสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศทางสังคมศึกษา
สรุปได้ว่า การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศทางสังคมศึกษามี 5 องค์ประกอบ ได้แก่
1) การเปิดรับสื่อและสารสนเทศทางสังคมศึกษา 2) การวิเคราะห์สื่อและสารสนเทศ
ทางสังคมศึกษา 3) การเข้าใจสื่อและสารสนเทศทางสังคมศึกษา 4) การประเมินค่า
สื่อและสารสนเทศทางสังคมศึกษา และ 5) การใช้สื่อและสารสนเทศทางสังคมศึกษา
ให้เกิดประโยชน์ ดังนั้นครูสังคมศึกษาจึงต้องให้ความสำคัญในการผลิตสื่อ
ตามวัตถุประสงค์เฉพาะกิจ โดยมีการวางแผนจัดการเพื่อใช้สื่อ ภาพ และเสียง
ให้เหมาะสม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ตลอดจนผลิตสื่ออย่างมีความ
รับผิดชอบต่อสังคม จึงจะทำให้เกิดองค์ความรู้การรู้เท่าทันสื่อที่ต้องการ

ลักษณะของกิจกรรมในการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศทางสังคมศึกษา

ลักษณะของกิจกรรมในการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศในปัจจุบัน ครูผู้สอนต้องส่งเสริมการจัดกิจกรรมที่ฝึกให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์องค์ประกอบต่างๆ ข้อมูลข้อเท็จจริงที่แฝงมากับสื่อ การประเมินคุณภาพของสื่อ และสามารถสร้างสรรค์สื่อออกมาได้ เพื่อสามารถนำมาพัฒนาเป็นทักษะการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ (Center for Media Literacy, 2008 : 3 ; พรทิพย์ เย็นจะบก, 2552 : 121 ; แพรพพรรณ อัคระประสา, 2557 : 45 ; อุษา บิกกินส์, 2555 : 86 ; ศรีดา ตันทะอธิพานิช, 2555 : 32 ; ปวีณา มะแซ, 2561 : 47) จึงสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณอย่างแท้จริง ซึ่งมีผู้เสนอกิจกรรมการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศสรุปได้ดังนี้

ประพรรณ พละชีวะ, อังคนา กรณ์ยาธิกุล, ดนุชา สลึงค์, เลอลักษณ์ โอทกานนท์ (2560 : 27-28) ได้เสนอลักษณะของกิจกรรมการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศมีดังนี้

1. กิจกรรมการรู้เท่าทันสื่อที่ได้นำมาใช้กับผู้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โดยแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อยประมาณ 5-8 คน ให้ผู้เรียนมีทั้งเพศชายและหญิงกลุ่มละเท่า ๆ กัน โดยอาจมีการวัดผลความรู้ความสามารถและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สมาชิกในกลุ่มเดียวกัน
2. กิจกรรมที่นำมาใช้นั้นจะเป็นกิจกรรมสถานการณ์จำลอง เพื่อให้ผู้เรียนได้สวมบทบาท จากการเรียนรู้บทบาทของผู้สร้างสรรค์สื่อและบทบาทของผู้บริโภคสื่อ และมีกรณีศึกษาในกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้ร่วมกันตัดสินใจแก้ปัญหาหรือหาทางออก โดยการแลกเปลี่ยนความรู้ภายในกลุ่มย่อย
3. การทำกิจกรรมการรู้เท่าทันสื่อสามารถใช้เทคนิคการระดมสมองเข้ามาช่วยเพื่อให้ผู้เรียนร่วมกันเสนอความคิด โดยไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์และหาข้อสรุปร่วมกันภายในเวลาที่จำกัด
4. การทำกิจกรรมการรู้เท่าทันสื่อสามารถใช้แผนผังความคิด (Mind Mapping) ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนระดมสมองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนมองเห็นความเชื่อมโยง

ของข้อมูลต่าง ๆ รวมทั้งได้ใช้ความสามารถทางศิลปะตกแต่งระบายสีแผนผังความคิดให้สวยงามเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนในวัยนี้ชื่นชอบ

5. การทำกิจกรรมการรู้เท่าทันสื่อเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนจะได้สร้างสรรค์ผลงานที่ได้จากการทำกิจกรรมกลุ่ม หรือผลงานที่ได้ภายหลังการทำกิจกรรมในกลุ่มย่อย เพื่อนำเสนอข้อมูลหรือผลงานนั้นแก่เพื่อนร่วมชั้นเรียน และเปิดโอกาสให้เพื่อนร่วมชั้นเรียนได้สอบถาม และแลกเปลี่ยนร่วมกันในชั้นเรียน

6. ครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการทำกิจกรรม โดยจัดเตรียมอุปกรณ์ให้แก่ผู้เรียน และคอยชี้แนะแนวทางและให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับกรณีศึกษาต่าง ๆ แก่ผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น ครูผู้สอนจึงต้องช่วยอธิบายขยายความรู้กรณีศึกษานั้น ๆ ที่ผู้เรียนยังไม่เข้าใจ

ลักษณะของกิจกรรมในการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศทางสังคมศึกษาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. การทำกิจกรรมการรู้เท่าทันสื่อที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยผู้เรียนแยกแยะข้อมูลข่าวสารปัญหาและสถานการณ์รอบตัว วิพากษ์วิจารณ์และประเมินสถานการณ์รอบตัวด้วยหลักเหตุผล และข้อมูลที่ถูกต้อง ระบุปัญหา สาเหตุของปัญหา หาทางเลือกและตัดสินใจในการแก้ปัญหา ในสถานการณ์ในสังคมต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์ เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ฯลฯ

2. การทำกิจกรรมการรู้เท่าทันสื่อที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมค้นพบความรู้หรือสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยผู้เรียนทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้โอกาสผู้เรียนแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ข่าวสาร เหตุการณ์ สถานการณ์หรือประสบการณ์ของผู้เรียน และกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้สืบค้นหรือศึกษาค้นคว้า คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อบุคคล สื่ออิเล็กทรอนิกส์และโทรคมนาคม สื่อกิจกรรม และแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

3. การทำกิจกรรมการรู้เท่าทันสื่อโดยใช้เกม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูสังคมศึกษานำเกมเข้าบูรณาการในการเรียนการสอนสังคมศึกษา ซึ่งใช้ได้ทั้งในชั้นการนำเข้าสู่บทเรียน การสอน การมอบหมายงานและหรือขั้นการประเมินผล

จากการให้ผู้เรียนเล่นเกมตามกติกา และนำเนื้อหาและข้อมูลของเกม พฤติกรรม การเล่น วิธีการเล่น และผลการเล่นเกมของผู้เรียนมาใช้ในการอภิปรายเพื่อสรุป การเรียนรู้ในเรื่องที่ได้เรียนไปแล้ว เช่น เกมจับคู่ แยกประเภท จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับ วางภาพต่อปลาย (Domino) เกมศึกษารายละเอียดของภาพ (Lotto) ภาพตัดต่อ (Jig-saw puzzle)

4. การทำกิจกรรมการรู้เท่าทันสื่อโดยใช้กรณีศึกษา ครูสังคมนาจัดกิจกรรม การเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้อ่านกรณีตัวอย่างที่ต้องการศึกษา จากนั้นให้ผู้เรียนวิเคราะห์ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือแนวทางแก้ปัญหาภายในกลุ่ม แล้วนำเสนอ ความคิดเห็นต่อผู้เรียนทั้งหมด เป็นวิธีการที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนฝึกฝนการเผชิญและ แก้ปัญหา ตลอดจนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ และเรียนรู้ความคิดของผู้อื่นด้วย การเก็บข้อมูลและทำความเข้าใจเนื้อเรื่อง วิเคราะห์สถานการณ์ กำหนดทางเลือก นำเสนอกรณีศึกษา เป็นต้น

5. การทำกิจกรรมการรู้เท่าทันสื่อโดยใช้แผนผังความคิด ครูสังคมนาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนออกแบบแผนผังความคิด เพื่อนำเสนอความคิด รวบรวม และความเชื่อมโยงกันของกรอบความคิด โดยการใช้เส้นเป็นตัวเชื่อมโยง อาจจัดทำเป็นรายบุคคลหรืองานกลุ่ม แล้วนำเสนอผลงานต่อผู้เรียนอื่น ๆ จากนั้น เปิดโอกาสให้ผู้เรียนคนอื่นได้ซักถามและแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม เช่น แผนผัง ความคิดการเลือกซื้อผัก ผลไม้ อาหารกระป๋อง จากตลาดสด ฯลฯ

6. การทำกิจกรรมการรู้เท่าทันสื่อโดยใช้การวิเคราะห์วิดีโอ ครูสังคมนาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ดูวิดีโอ 5-20 นาที แล้วให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น หรือสะท้อนความคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ดูอาจโดยวิธีการพูดโต้ตอบกัน การเขียนหรือ การร่วมกันสรุปเป็นรายกลุ่ม เป็นการสร้างบรรยากาศของการมีส่วนร่วม และการเจรจาโต้ตอบที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับครูผู้สอนและเพื่อนในชั้นเรียน เช่น การวิเคราะห์โฆษณาสินค้าชวนเชื่อ การวิเคราะห์บทเพลงชวนเชื่อในประเด็น ต่าง ๆ ที่นำไปสู่ค่านิยมแบบใหม่ ฯลฯ

7. การทำกิจกรรมการรู้เท่าทันสื่อโดยใช้การโต้วาที ครูสังคมนาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เรียนได้นำเสนอข้อมูลที่ได้จากประสบการณ์และ การเรียนรู้เพื่อยืนยันแนวคิดของตนเองหรือกลุ่ม เป็นวิธีการสอนที่มุ่งเน้นให้นักเรียน

เกิดกระบวนการเรียนรู้ เกิดการพัฒนาทักษะด้านการคิด การวิเคราะห์ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นเพื่อค้นหาคำตอบ ระดมความคิดเห็นร่วมกัน ฝึกการค้นคว้าหาความรู้และการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เช่น การได้วาทีญัตติสินค้าไทยดีกว่าสินค้าต่างประเทศ สินค้าถูกดีกว่าสินค้าแพง แปรนัยสินค้าไทยไฉไลกว่าแปรนัยสินค้าเมืองนอก ฯลฯ

8. การทำกิจกรรมการเรียนรู้เท่าทันสื่อโดยใช้การเขียนจดหมายข่าว ครูสังคมนาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนร่วมกันผลิตจดหมายข่าว อันประกอบด้วย บทความข้อมูลสารสนเทศ ข่าวสาร และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วแจกจ่ายไปยังบุคคลอื่น ๆ เป็นวิธีที่ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการเขียน ฝึกเรียบเรียงความคิด ตลอดจนทำให้ได้ความรู้เพิ่มเติม และเป็นการพัฒนาความสามารถและบุคลิกภาพ ทำให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตัวเองในการแสดงความรู้สึกและแนวคิดที่มีประสิทธิภาพในอนาคต เช่น การเขียนจดหมายข่าวสื่อสังคมออนไลน์กับภัยคุกคาม สื่อสังคมออนไลน์กับพฤติกรรมรุนแรงในกลั่นแกล้ง รังแกผู้อื่นทั้งทางวาจาและร่างกายในโรงเรียน ฯลฯ

9. การทำกิจกรรมการเรียนรู้เท่าทันสื่อโดยใช้ประสบการณ์ของผู้เรียน ครูสังคมนาจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม เพื่อนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจเชิงนามธรรม ที่เน้นการปฏิบัติ หรือเน้นการฝึกทักษะสามารถใช้จัดการเรียนการสอนได้ทั้งเป็นกลุ่ม และเป็นรายบุคคล หลักการสอนคือ ครูสังคมนามีการวางแผนจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนมีประสบการณ์จำเป็นต่อการเรียนรู้ โดยกระตุ้นให้ผู้เรียนสะท้อนความคิด อภิปราย สิ่งที่ได้รับจากสถานการณ์นั้นเป็นสำคัญ เช่น การเลือกซื้อสินค้าและบริการในออนไลน์ หรือสินค้าแฟชั่นค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไป ความคุ้มค่าในการใช้ประโยชน์ สิ่งใดคือสิ่งจำเป็น (Need) สิ่งใดคือสิ่งที่อยากได้จากความต้องการ (Want) ฯลฯ

10. การทำกิจกรรมการเรียนรู้เท่าทันสื่อโดยการทำโครงการ ครูสังคมนาจัดกิจกรรมกลุ่มหรือกิจกรรมเดี่ยวก็ได้ ให้พิจารณาจากความยาก-ง่าย และความเหมาะสมของโจทย์งาน และคุณลักษณะที่ต้องการพัฒนา วางแผนและกำหนดเกณฑ์อย่างกว้าง ๆ แล้วให้ผู้เรียนวางแผนดำเนินการศึกษาค้นคว้าข้อมูลด้วยตนเอง โดยครูสังคมนาเป็นบทบาทเป็นผู้ให้คำปรึกษา จากนั้นให้ผู้เรียนนำเสนอแนวคิดการออกแบบชิ้นงาน พร้อมให้เหตุผลประกอบจากการค้นคว้า และครูพิจารณา

ร่วมกับการอภิปรายในชั้นเรียน เช่น โครงการการสำรวจสื่อออนไลน์ประโยชน์และภัยร้ายยะ การสำรวจดัชนีรู้เท่าทันสื่อออนไลน์โควิด-19 เทคนิครู้ทันสื่อ รู้ทันข่าว รู้วิธีอ่านข่าว ฯลฯ

จากลักษณะของกิจกรรมในการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศทางสังคมศึกษา สรุปได้ว่า ครูสังคมศึกษาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา ทั้ง 5 สาระการเรียนรู้ได้ทั้งในและนอกห้องเรียน ตลอดจนสามารถบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวันของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ

การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ สิ่งที่ครูสังคมศึกษาต้องให้ความสำคัญคือ การออกแบบขั้นตอนหรือกระบวนการกิจกรรมการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศที่ต้องคำนึงถึงลักษณะของผู้เรียน ทั้งลักษณะเชิงกายภาพ เช่น เพศ อายุ รวมถึงประสบการณ์เดิมของผู้เรียน ความแตกต่างทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมต่าง ๆ Dorotea Frank Kersch (2019 : 38) ที่ใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการออกแบบกิจกรรม Teemu Valtonen, Matti Tedre, Kati Mäkitalo and Henriikka Vartiainen (2019 : 21); Robin Kabha (2019 : 1288); Dong-shin Shin (2018 : 13); Aim Abdulkarim1, Neiny Ratmaningsih and Diana Noor Anggraini (2018 : 46); ซึ่งผู้เขียน และคณะ สามารถสรุปขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ ได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาค้นคว้าปัญหาสังคมศึกษา (Search for problem in social studies) โดยสร้างความตระหนักรู้และเห็นปัญหา จากการที่ครูสังคมศึกษาแบ่งกลุ่มผู้เรียน 5-6 คน และให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าประเด็นปัญหาทางสังคมศึกษาที่มีผลกระทบทางจริยธรรมต่อสังคมในประเด็นที่ถนัดและสนใจ

ขั้นที่ 2 สำรวจประเด็นปัญหาสังคมศึกษา (Observe problem in social studies) โดยสำรวจประเด็นปัญหาที่มีสื่อเป็นสาเหตุหลัก จากการให้ผู้เรียนศึกษาตัวอย่างรายการข่าว ละคร โฆษณา เกมโชว์ทางโทรทัศน์ จากนั้นให้ผู้เรียนวิพากษ์และอภิปรายตัวอย่างรายการข่าว ละคร โฆษณา เกมโชว์ที่ได้ชมทางโทรทัศน์ ว่าผู้เรียนมีความรู้สึกอย่างไรต่อสื่อและสารสนเทศสังคมศึกษาที่ได้รับชมไป

ขั้นที่ 3 วิเคราะห์และนำเสนอตัวอย่างสื่อสังคมศึกษา (Analyze and present example of social studies media) โดยปฏิบัติการรู้เท่าทันสื่อ จากการที่ครูสังคมศึกษาให้ผู้เรียนวิเคราะห์และนำเสนอตัวอย่างสื่อและสารในสื่อวิทยุ โทรทัศน์ และนำเสนอการเลือกใช้ประโยชน์จากสื่อและสารสนเทศทางสังคมศึกษา โดยให้ผู้เรียนนำเสนอตัวอย่างของสื่อที่เหมาะสมและประโยชน์ที่ได้รับจากสื่อและสารสนเทศทางสังคมศึกษานั้น

ขั้นที่ 4 สร้างสรรค์เนื้อหาและผลิตสื่อสารสนเทศทางสังคมศึกษา (Create social studies content and media) โดยการสร้างการเรียนรู้เท่าทันสื่อ จากการที่ครูสังคมศึกษาให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติ สร้างสรรค์เนื้อหาและผลิตสื่อสารสนเทศทางสังคมศึกษา โดยให้ผู้เรียนนำความรู้ความเข้าใจเรื่องรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศไปประยุกต์ในการสร้างสรรค์และผลิตสื่อที่ดีและมีคุณภาพในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น วิดีโอ แผ่นพับ บทความ บทกลอน คำขวัญ นิทรรศการ เวทีแลกเปลี่ยนในชุมชนและสังคม ฯลฯ

จากกระบวนการสอนสังคมศึกษาในการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ ครูสังคมศึกษาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียนสรุปได้ ดังนี้

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม (กิจกรรมเห็นด้วยหรือไม่)

ขั้นที่ 1 ศึกษาค้นคว้าปัญหาสังคมศึกษา (Search for problem in social studies)

1. ครูสังคมศึกษาให้ผู้เรียนฟังเพลงคุณธรรม 8 ประการ
2. ครูสังคมศึกษาและผู้เรียนร่วมกันสนทนาถึงเนื้อหาของบทเพลงวิดีโอเกี่ยวกับคุณธรรม 8 ประการ ที่ทำให้ทุกคนเป็นคนดีและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข ได้แก่ 1) ขยัน 2) ประหยัด 3) ความซื่อสัตย์ 4) มีวินัย 5) สุภาพ 6) สะอาด 7) สามัคคี 8) มีน้ำใจ
3. ครูสังคมศึกษาแบ่งกลุ่มผู้เรียน 5-6 คน จากนั้นครูสังคมศึกษาดังประเด็นปัญหาถามผู้เรียนว่า 1) “หากทุกคนในสังคมประพฤติปฏิบัติตนโดยขาดหลักคุณธรรม

ทั้ง 8 ประการ สังคม และประเทศชาติจะเป็นอย่างไร” 2) ให้ผู้เรียนบอกข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข พร้อมยกตัวอย่างประกอบ

ขั้นที่ 2 สำรวจประเด็นปัญหาสังคมศึกษา (Observe problem in social studies)

4. ครูสังคมศึกษาซักถามเชิงสำรวจว่าเพลงที่เราประทับใจหรือเพลงที่เราชอบคือเพลงอะไร เพราะอะไร เล่าแลกเปลี่ยนกันฟัง และชวนแสดงความเห็นต่อเนื้อหาเพลงนั้นๆ ด้วยกัน

5. ครูสังคมศึกษาชวนฟังเพลง 1) “คนมีเสน่ห์” (ป้าง นครินทร์) 2) “หรือผู้หญิงชอบคนเลว” (Q) 3) “เมาทุกขวดเจ็บปวดทุกเพลง” (ดูโอเมย์) และ 4) “รถของเล่น” (Toycar : เสือโคร่ง/ Tiger) ที่เตรียมมา โดยแบ่งกลุ่มเป็น 4 กลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มจะได้รับเพลงหนึ่งเพลงเพื่อวิเคราะห์

ขั้นที่ 3 วิเคราะห์และนำเสนอตัวอย่างสื่อสังคมศึกษา (Analyze and present example of social studies media)

6. ให้แต่ละกลุ่มวิเคราะห์กันว่า เพลงที่ฟังต่อไปนี้ 1) บอกเล่าอะไรบ้าง (ใช้หลัก 5W 1H ในกิจกรรม มาวิเคราะห์) 2) ค่านิยมหรือทัศนคติที่แฝงอยู่คืออะไร และเป็นอย่างไร 3) เพราะอะไรถึงเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย กับค่านิยมหรือทัศนคติที่แฝงมากับเพลงนั้น

7. หลังจากแต่ละกลุ่มวิเคราะห์เสร็จ ให้นำเสนอและอภิปรายถกเถียงกันด้วยเหตุผลว่า สิ่งที่เพื่อนนำเสนอ นั้นเราเห็นด้วยกับเพื่อนหรือเห็นต่างอย่างไร

8. ครูสังคมศึกษาสรุปถึงการใช้เหตุผลในการพิจารณา โดยใช้คำถามหลังกิจกรรมร่วมกันกับผู้เรียน เช่น ค่านิยมหรือทัศนคติที่แฝงมากับสื่อนั้นสร้างผลกระทบต่อสังคมในด้านใดบ้าง, แนวทางการสร้างค่านิยมหรือทัศนคติที่ดีในการสร้างสังคมให้น่าอยู่ทำได้อย่างไรบ้าง

ขั้นที่ 4 สร้างสรรค์เนื้อหาและผลิตสื่อสารสนเทศทางสังคมศึกษา (Create social studies content and media)

9. ครูสังคมศึกษาให้ผู้เรียนผลิตสื่อสารสนเทศทางสังคมศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น วิดีโอ แผ่นพับ บทความ บทกลอน คำขวัญ นิทรรศการ เวิร์กช็อปเปลี่ยนในชุมชนและสังคม ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมในการส่งเสริมค่านิยมหรือทัศนคติที่ดีในสังคมไทย

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม (กิจกรรมโครงสร้างสื่อ)

ขั้นที่ 1 ศึกษาค้นคว้าปัญหาสังคมศึกษา (Search for problem in social studies)

1. ครูสังคมศึกษาให้ผู้เรียนดูสื่อโฆษณาแผ่นพับขายครีมบำรุงผิว เซรั่ม โฟมล้างหน้า ลดรอยดำจากสิว ผิวหน้าขาวกระจ่างใส จากนั้นครูสังคมศึกษาดังประเด็นปัญหาถามผู้เรียนว่า 1) ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวใช้ได้ผลจริง 100% หรือไม่อย่างไร 2) ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวมักจะเจาะกลุ่มเป้าหมายหรือผู้ใช้อย่างไร

2. ครูสังคมศึกษาเกริ่นนำให้ผู้เรียนเห็นว่าสื่อทั้งหลายที่เราพบเห็นในชีวิตประจำวันนั้นถูกสร้างขึ้นอย่างมีเป้าหมาย โดยเนื้อหาของสื่อเหล่านั้นจะขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของเจ้าของสื่อเหล่านั้นๆ ฉะนั้นบทบาทของเจ้าของสื่อจึงเป็นปัจจัยหนึ่งในการกำหนดว่า สื่อนั้นถูกผลิตและนำเสนอเพื่ออะไร

ขั้นที่ 2 สำรวจประเด็นปัญหาสังคมศึกษา (Observe problem in social studies)

3. ครูสังคมศึกษาซักถามเชิงสำรวจว่าผลิตภัณฑ์บำรุงผิวที่เราประทับใจหรือผลิตภัณฑ์บำรุงผิวที่เราชอบคือผลิตภัณฑ์อะไร เพราะอะไร เล่าแลกเปลี่ยนกันฟัง และชวนแสดงความเห็นต่อเนื้อหาสื่อโฆษณานั้นๆ ด้วยกัน

4. ครูสังคมศึกษาดังประเด็นให้ผู้เรียนได้ลองคิดและประเมินตามโจทย์ที่ว่า “หากเจ้าของสื่อเป็นผู้ที่อยู่ในบทบาทต่างๆ ต่อไปนี้ แต่ละบทบาทมีวัตถุประสงค์ของการผลิตสื่อเพื่ออะไรได้บ้าง” (นักแสดง เน็ตไอดอล นักร้อง พิธีกร นางแบบ นายแบบ ฯลฯ)

ขั้นที่ 3 วิเคราะห์และนำเสนอตัวอย่างสื่อสังคมศึกษา (Analyze and present example of social studies media)

5. ครูสังคมศึกษาให้ผู้เรียนวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ของบทบาทเจ้าของสื่อและวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร เช่น 1) ทำไมแต่ละบทบาทจึงมีวัตถุประสงค์ของการใช้สื่อที่แตกต่างกัน 2) สรุปแล้วบทบาทของเจ้าของสื่อและวัตถุประสงค์ของการสื่อสารนั้นสัมพันธ์กันอย่างไร

6. หลังจากแต่ละกลุ่มวิเคราะห์เสร็จให้นำเสนอและอภิปรายถกเถียงกันด้วยเหตุผลว่า สิ่งที่เพื่อนนำเสนอที่เราเห็นด้วยกับเพื่อนหรือเห็นต่างอย่างไร

7. ครูสังคมศึกษาสรุปถึงการใช้เหตุผลในการพิจารณา โดยใช้คำถามหลังกิจกรรมร่วมกันกับผู้เรียน เช่น ค่านิยมหรือทัศนคติที่แฝงมากับสื่อนั้นสร้างผลกระทบต่องานในด้านใดบ้าง, แนวทางการสร้างค่านิยมหรือทัศนคติที่ดีในการสร้างหน้าที่พลเมืองของบทบาทเจ้าของสื่อได้อย่างไรบ้าง

ขั้นที่ 4 สร้างสรรค์เนื้อหาและผลิตสื่อสารสนเทศทางสังคมศึกษา (Create social studies content and media)

8. ครูสังคมศึกษาให้ผู้เรียนผลิตสื่อสารสนเทศทางสังคมศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น วิดีโอ แผ่นพับ บทความ บทกลอน คำขวัญ นิทรรศการ เว็บไซต์แลกเปลี่ยนในชุมชนและสังคม ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทเจ้าของสื่อที่ดีควรมีคุณสมบัติอย่างไร

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ (กิจกรรมโฆษณาสินค้าชวนซื้อ)

ขั้นที่ 1 ศึกษาค้นคว้าปัญหาสังคมศึกษา (Search for problem in social studies)

1. ครูสังคมศึกษาให้ผู้เรียนสื่อโฆษณาแผ่นพับขายโทรศัพท์มือถือ จากนั้นครูสังคมศึกษาดังประเด็นปัญหาถามผู้เรียนว่า 1) สินค้าดังกล่าวจำหน่ายให้กับคนกลุ่มใดบ้าง อย่างไร 2) หากผู้เรียนมีโอกาสเป็นเจ้าของบริษัทผลิตสินค้าและโฆษณาประเภทโทรศัพท์มือถือ จะมีกลยุทธ์ในการโฆษณาอย่างไรให้ผู้บริโภคซื้อสินค้านั้นในเวลาอันสั้นและรวดเร็ว

2. ครูสังคมศึกษาแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 6-7 คน (หรือน้อยกว่า) โดยให้ครูสังคมศึกษาสมมติบทบาท ให้ตัวเองเป็นเจ้าของบริษัทโทรศัพท์มือถือสำหรับวัยรุ่น และให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่ม สมมติบทบาทเป็นบริษัทผลิตสินค้าและโฆษณา พร้อมทั้งกำหนดสถานการณ์ว่าเจ้าของบริษัทโทรศัพท์มือถือต้องการผลิตสินค้าและโฆษณาขายวัยรุ่น จึงติดต่อบริษัทโฆษณาให้ช่วยพัฒนาสินค้าและโฆษณาเพื่อขายสินค้านั้น

ขั้นที่ 2 สํารวจประเด็นปัญหาสังคมศึกษา (Observe problem in social studies)

3. ครูสังคมศึกษาซักถามเชิงสำรวจว่าสินค้าโทรศัพท์มือถือที่ลูกค้าสนใจมากที่สุด เพราะอะไร เล่าแลกเปลี่ยนกันฟัง และชวนแสดงความเห็นต่อเนื้อหาสื่อโฆษณานั้น ๆ ด้วยกัน

4. ให้ผู้เรียนช่วยกันคิด “สินค้าโทรศัพท์มือถือยอดเยี่ยม” ขึ้นมากลุ่มละ 1 เครื่องที่สามารถทำให้จุดบกพร่องที่เลือกนั้นดูดีขึ้นมาได้ โดยวาดรูปสินค้าและตั้งชื่อให้ดึงดูดใจในกระดาศึกษา

5. ให้แต่ละกลุ่มระดมกันว่า ข้อดี-ข้อด้อยของสินค้า (โทรศัพท์มือถือ) ที่ตนคิดนั้นมีอะไรบ้าง โดยเขียนข้อดีลงในพื้นที่ว่างของกระดาศึกษา และเขียนข้อด้อยบริเวณด้านหลังของกระดาศึกษา

6. เมื่อแต่ละกลุ่มได้คิดสินค้า ชื่อสินค้า ข้อดี-ข้อด้อยของสินค้าแล้ว ให้คิดโฆษณาทางโทรทัศน์ 1 ชิ้น ของสินค้านี้ โดยมีความยาวไม่เกิน 30 วินาที พร้อมทั้งซ้อมการแสดงโฆษณา

7. แต่ละกลุ่ม (บริษัทผลิตโฆษณา) นำเสนอโฆษณาสินค้าโทรศัพท์มือถือของตนเอง โดยสลับกันเป็นผู้นำเสนอสื่อโฆษณาและผู้บริโภคสื่อ หลังจากที่ชมโฆษณาแล้ว ให้มีการซักถามผู้บริโภคสื่อถึงรายละเอียดสินค้าและข้อดีของสินค้า

8. เมื่อนำเสนอครบทุกกลุ่มแล้ว ให้ผู้บริโภคทุกคนเลือกซื้อสินค้าโทรศัพท์มือถือ 1 เครื่อง จากโฆษณาที่ได้รับชมไป โดยที่ห้ามซื้อสินค้าโทรศัพท์มือถือของกลุ่มตัวเอง เพื่อเป็นการลงคะแนนให้กับสินค้าและโฆษณาที่น่าสนใจ หลังจากเลือกแล้วให้สุ่มถามผู้เรียนว่า “เลือกเพราะอะไร”

ขั้นที่ 3 วิเคราะห์และนำเสนอตัวอย่างสื่อสังคมศึกษา (Analyze and present example of social studies media)

9. ครูสังคมศึกษาให้ผู้เรียนวิเคราะห์สินค้าโทรศัพท์มือถือว่ามีข้อดีอะไรบ้างที่ไม่ได้บอก

10. หลังจากแต่ละกลุ่มวิเคราะห์เสร็จ ให้นำเสนอและอภิปรายถกเถียงกันด้วยเหตุผลว่า สิ่งที่คุณนำเสนอที่เราเห็นด้วยกับเพื่อนหรือเห็นต่างอย่างไร

11. ครูสังคมศึกษาสรุปถึงการใช้เหตุผลในการพิจารณา โดยใช้คำถามหลังกิจกรรมร่วมกันกับผู้เรียน เช่น ค่านิยมหรือทัศนคติที่แฝงมากับสื่อที่นำเสนอสร้างผลกระทบต่อสังคมในด้านใดบ้าง, แนวทางการสร้างค่านิยมหรือทัศนคติที่ดีในการโฆษณาสินค้าชวนซื้อต้องทำอย่างไรบ้าง

12. ครูสังคมศึกษาถามและพูดคุยถึงสื่อและวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร เช่น โฆษณาชิ้นไหนทำให้เราจดจำสินค้าได้ดีที่สุด เพราะอะไร, เพราะอะไร โฆษณาจึงบอกข้อมูลของสินค้าให้ผู้บริโภคไม่หมด หรือบอกความจริงเพียงบางส่วน (โดยให้ย้อนนึกถึงความคิด ความรู้สึกขณะผลิตโฆษณา)

ขั้นที่ 4 สร้างสรรค์เนื้อหาและผลิตสื่อสารสนเทศทางสังคมศึกษา (Create social studies content and media)

13. ครูสังคมศึกษาให้ผู้เรียนผลิตสื่อสารสนเทศทางสังคมศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น วิดีโอ แผ่นพับ บทความ บทกลอน คำขวัญ นิทรรศการเวทีแลกเปลี่ยนในชุมชนและสังคม ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกบริโภคสินค้าอย่างมีคุณภาพต้องทำอย่างไร เพื่อไม่ให้ตกเป็นเหยื่อโฆษณาสินค้าชวนซื้อ

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ (กิจกรรมตั้งคำถามด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์)

ขั้นที่ 1 ศึกษาค้นคว้าปัญหาสังคมศึกษา (Search for problem in social studies)

1. ให้ผู้เรียนรวมกลุ่ม กลุ่มละ 4-5 คน พร้อมแจกกระดาษ ปากกา กลุ่มละ 1 ชุด และข่าวจากหนังสือพิมพ์ หรือบทความ บทกลอน คำขวัญ ที่ครูสังคมศึกษาได้เตรียมไว้ 1 ชิ้น รูปแบบใดก็ได้ เช่น สก๊อปข่าว (รายงานพิเศษ) คอลัมน์ บทความ พิเศษ บทกลอน คำขวัญ ฯลฯ

ขั้นที่ 2 สํารวจประเด็นปัญหาสังคมศึกษา (Observe problem in social studies)

2. แต่ละกลุ่มอ่านรายละเอียดเพื่อจับประเด็นหลักของเนื้อหาของข่าวนั้น ว่า “เนื้อหาหลักว่าอย่างไร” ซึ่งเป็นวิธีการในการจับประเด็นหลักที่อยู่ในเนื้อหาของข่าวนั้นๆ โดยแต่ละกลุ่ม มีเวลา 10 นาที ด้วยการใช้คำถามด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์มีอยู่ 5 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดหัวเรื่องที่ต้องการจะศึกษา (โดยการถามคำถามในรูปแบบ 5W.1H. ได้แก่ Who (ใคร) What (ทำอะไร) When (เมื่อไร) Where (ที่ไหน) Why (เหตุใดหรือทำไม) และ How (อย่างไร) 2) การรวบรวมหลักฐานที่เกี่ยวข้อง 3) การประเมินคุณค่าของหลักฐานที่ได้มา 4) การวิเคราะห์สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ข้อมูล และ 5) การเรียบเรียงหรือการนำเสนอข้อมูล

ขั้นที่ 3 วิเคราะห์และนำเสนอตัวอย่างสื่อสังคมศึกษา (Analyze and present example of social studies media)

3. แต่ละกลุ่มวิเคราะห์และนำเสนอแลกเปลี่ยนประเด็นหลักของเนื้อหาที่พบจากสื่อที่เลือก โดยมีหัวข้อการนำเสนอคือ 1) ใครเป็นผู้กำหนดสร้างเนื้อหาสาระ 2) เนื้อหาสาระหลักมีว่าอย่างไร เมื่อทุกกลุ่มนำเสนอแล้ว ให้ผู้นำกิจกรรมหรือครูสรุปวิเคราะห์ถึงเนื้อหาที่นำเสนอของแต่ละกลุ่ม

4. ครูสังคมศึกษาให้ผู้เรียนได้ฝึกซ้ำ โดยนำวิธีการจับประเด็นหลักในสื่อมาจับประเด็นเนื้อหาของรายการเล่าข่าว โดยเปิดคลิปรายการเล่าข่าวให้ผู้เรียนได้ดูร่วมกัน วิเคราะห์ร่วมกัน และนำเสนอแลกเปลี่ยนร่วมกัน จากนั้นครูสรุปผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความเหมือน ความต่างกันอีกครั้ง

5. ครูสังคมศึกษาชวนหาคำตอบและสรุปด้วยคำถามหลังกิจกรรมร่วมกันกับผู้เรียน เช่น 1) สิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับประเด็นของเนื้อหาในสื่อคืออะไรบ้าง 2) ทำอย่างไรเราจึงจับประเด็นหลักของข่าวสารได้ถูกต้องชัดเจน

ขั้นที่ 4 สร้างสรรค์เนื้อหาและผลิตสื่อสารสนเทศทางสังคมศึกษา (Create social studies content and media)

6. ครูสังคมศึกษาให้ผู้เรียนผลิตสื่อสารสนเทศทางสังคมศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น วิดีโอ แผ่นพับ บทความ บทกลอน คำขวัญ นิทรรศการ เวิร์กช็อปแลกเปลี่ยนในชุมชนและสังคม ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องกับวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

สําระที่ 5 ภูมิศํสตร์ (กิจกรรมสื่อกทํให้เชื่อว่)

ขั้นที่ 1 ศึกษาค้นคว้ปัญหํสังคมศึกษา (Search for problem in social studies)

1. ครูสังคมศึกษาคู่นเครื่องควมคิด โดยกรชวนคยถึงลักษณะของตัวละครที่เคยพบเห็นในโฆษณว่มีลักษณะอย่งไรบ้ัง แล้วแบ่งกลุ่มผู้เรียนประมณ 5 กลุ่ม

ขั้นที่ 2 สํรวจประเด็นปัญหํสังคมศึกษา (Observe problem in social studies)

2. ครูสังคมศึกษาช้กถมเชิงสํรวจว่ผลิตภณท์ที่วัยรุ่นชอบคือผลิตภณท์อะไร เพราะอะไร เล้แลกเปลี่ยนกันฟัง และชวนแสดงควมเห็นต่อนื้อหํสือโฆษณนั้ๆ ด้วยกัน

3. ทุกกลุ่มส่งตัวแทนมํจับฉลกว่กลุ่มใดได้วิเครห้โฆษณใด ให้แต่ละกลุ่มคยโฆษณที่จับฉลกได้ แล้ววิเครห้ลักษณะของตัวละครที่ปรกฏอยู่ในโฆษณว่มีควมสัมพันธ์อย่งไรกับตัวสินค้

ขั้นที่ 3 วิเครห้และนํเสนอตัวอย่างสื่อสังคมศึกษา (Analyze and present example of social studies media)

4. แต่ละกลุ่มวิเครห้และนํเสนอ จกนั้ครูสังคมศึกษาช้สรูปเป็นลักษณะตัวละครท้ง 5 แบบที่โฆษณํกกระตุ้นน้มนํวให้เรเป็น ตามแนวกรอธิบายขั้นที่ 1 และอธิบายเสริมถึงเรื่องกรกระตุ้นและน้มนํวของสื่อตามแนวกรอธิบายขั้นที่ 2

5. คยแลกเปลี่ยนกับผู้เรียนและชวนแต่ละกลุ่มคิดกันว่ “เมื่อใช้สินค้บริการนั้ๆ แล้ว เรจะเป็นคนแบบที่สื่อบอกหรือไม่ ถ้ค้ตอบว่ไม่ เรจะได้ตอบประเด็นนื้อหํโฆษณนั้ๆอย่งไร” แต่ละกลุ่มระดมควมคิดให้ได้มกที่สุด

ขั้นที่ 4 สร้งสรค้นื้อหํและผลิตสื่อสรสนเทศทงสังคมศึกษา (Create social studies content and media)

6. ให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มผลิตและแสดงโฆษณรณรงค้กลุ่มละ 1 ตัว ที่มีนื้อหํตอบได้ประเด็นในโฆษณ มีควมยวไม่เกิน 1 นท้

7. แต่ละกลุ่มแสดงนำเสนอโฆษณา และครูสังคมนาศึกษาสรุปประเด็นจากการนำเสนอของแต่ละกลุ่มและสรุปตามแนวการอธิบายขั้นที่ 3

8. ครูสังคมนาศึกษาชวนหาคำตอบและสรุปด้วยคำถามหลังกิจกรรมร่วมกันกับผู้เรียน เช่น 1) เรามีความต้องการที่จะเป็นเหมือนตัวละครในสื่อก่อนที่จะสื่อบอกหรือสื่อบอกให้เรารู้ก่อนเราจึงเกิดความต้องการตามมา 2) คิดว่าตัวเราควรมีลักษณะเช่นไร หรือมีอัตลักษณ์เช่นไร แบบไหนที่เราควรเป็นและเหมาะกับเรา ตลอดจนวิเคราะห์อิทธิพลและผลกระทบของสื่อ (Media effect) ผ่านการจัดนิทรรศการเวทีแลกเปลี่ยนในชุมชนและสังคม ฯลฯ ร่วมกัน

จากกระบวนการจัดการเรียนการสอนสังคมนาศึกษาในการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ สรุปได้ว่า ครูสังคมนาศึกษาต้องจัดการเรียนรู้เนื้อหาสังคมนาศึกษาทั้ง 5 สาระการเรียนรู้ ได้แก่ สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ และ สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ ผ่านการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติเป็นหลัก โดยครูสังคมนาศึกษาสามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้ทั้งในและนอกห้องเรียน รวมทั้งสามารถใช้ได้กับผู้เรียนทุกระดับทั้งการเรียนรู้เป็นรายบุคคล การเรียนรู้แบบกลุ่มเล็กและการเรียนรู้แบบกลุ่มใหญ่ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบ Active Learning ตลอดจนการส่งเสริมการแสดงออกถึงความเป็นพลเมืองที่มีความกระตือรือร้น โดยอาศัยการจัดการเรียนรู้สังคมนาศึกษาครูคอยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกสาธารณะ เป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมในอนาคตให้ดีขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทสรุป

ในช่วงศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมา (ค.ศ. 2000 –ปัจจุบัน) พลเมืองทั่วโลกให้ความสนใจในประเด็นเรื่องการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศมากขึ้น เพราะถือเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับมนุษย์ยุคใหม่เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การส่งเสริมให้การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศผ่านการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีในโลกไร้พรมแดนนี้ จำเป็นต้องอาศัยบทบาทครูผู้สอน ผู้ซึ่งเป็นผู้วางรากฐานความรู้ ความคิด ทักษะ ประสพการณ์ในการเรียนรู้ต่อผู้เรียน เพื่อเป็นพลังพลเมือง

ในอนาคตย่อมมีประสิทธิภาพ ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า บทบาทผู้สอนในสังคมไทย จึงไม่ต่างจากประเทศอื่นในโลกที่ต้องรู้จักใช้ยุทธวิธีที่หลากหลายในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทุกยุคทุกสมัย นอกจากนี้ การรู้เท่าทันสื่อ และสารสนเทศในการสร้างพลเมืองตื่นรู้สำหรับครูสังคมศึกษา จะทำให้ผู้สอน ทำความเข้าใจถึงองค์ประกอบสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศทาง สังคมศึกษาแล้ว ยังทำให้ผู้สอนทราบถึงเนื้อหาสาระที่สื่อสารสนเทศผลิตขึ้น ตลอดจน ทำให้เกิดประโยชน์ในกระบวนการสอนและการเรียนรู้ อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนได้เก็บ รวบรวมข้อมูลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความวิชาการ จากฐานข้อมูลออนไลน์ 5 ฐานที่ใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการออกแบบกิจกรรม ซึ่งครูสังคมศึกษาได้ ขยายความรู้ในการเสริมพลังพลเมืองในอนาคตในการตื่นรู้ โดยให้ผู้เรียนทุกคน มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้การสอนด้วยใจที่เปิดกว้าง และมองเห็นความต้องการ ของทุกกลุ่ม ผ่านสื่อสารสนเทศที่ครูสังคมศึกษาและผู้เรียนให้ความสนใจ เช่น ข่าวจากหนังสือพิมพ์ สกู๊ปข่าว (รายงานพิเศษ) คอลัมน์ หรือบทความ บทกลอน คำขวัญ วิดีโอ แผ่นพับ โฆษณา เพลง ฯลฯ ซึ่งมีกระบวนการสำคัญที่สามารถ นำไปประยุกต์ใช้ ซึ่งมี 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ศึกษาค้นคว้าปัญหาสังคมศึกษา ขั้นที่ 2 สรรวจประเด็นปัญหาสังคมศึกษา ขั้นที่ 3 วิเคราะห์และนำเสนอตัวอย่าง สื่อสังคมศึกษา และ ขั้นที่ 4 สร้างสรรค์เนื้อหาและผลิตสื่อสารสนเทศทางสังคมศึกษา ซึ่งสามารถนำไปพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีความหมาย

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณา ชาวไทย. (2556). พัฒนาการและการขับเคลื่อนแนวคิดการรู้เท่าทันสื่อใน ประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์.
- โตมร อภิวันทนากร. (2552). คู่มือจัดกระบวนการและกิจกรรมเพื่อพัฒนาเยาวชน รู้เท่าทันสื่อ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : ปิ่นโต.
- ธีรพัฒน์ วงศ์คุ้มสิน. (2562). ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ การรู้เท่าทันสื่อ และ ความฉลาดทางอารมณ์ของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, วารสาร สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 45(2), 127-161.

- นิติดา วิวัฒน์พาณิชย์. (2558ก). การพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- นิติดา วิวัฒน์พาณิชย์. (2558ข). การพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์, วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. 9(3), 209-219.
- บุบผา เมฆศรีทองคำ. (2552). การรู้เท่าทันสื่อ : การก้าวทันบนโลกข่าวสาร, วารสารนักบริหาร. 31(1), 117-123.
- ประพรรณ พละชีวะ, อังคนา กรณ์ยาธิกุล, ดนุชา สลึงค์, เลอลักษณ์โอทกานนท์. (2560). แนวทางการพัฒนากิจกรรมการรู้เท่าทันสื่อ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย, วารสารวิจัยรำไพพรรณี. 11(3), 23-30.
- ปวีณา มะแซ. (2561). การพัฒนาแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการตอบสนองข้อสอบแบบพหุวิภาค. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- พรทิพย์ เย็นจะบก. (2552). ถอดรหัส ลับความคิดเพื่อการรู้เท่าทันสื่อ : คู่มือการเรียนรู้รู้เท่าทันสื่อ. กรุงเทพฯ : ออฟเซ็ทครีเอชั่น.
- แพรวพรรณ อัคระประสา. (2557). “แนวคิดและทฤษฎีการรู้เท่าทันสื่อ” ในฐานะ วัฒนา สุขวงศ์และคณะ. (2557). รู้เท่าทันสื่อ. กรุงเทพฯ : สำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์.
- วิลาสินี พิพิธกุล. (2556). การสร้างสารสนเทศคุณภาพ : รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ศรีดา ดันทะอธิพานิช. (2555). รู้เท่าทันสื่อ ICT. กรุงเทพฯ : เอเชียแปซิฟิกออฟเซ็ท.สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน. (ม.ป.ป.). คู่มือจัดการเรียนรู้การรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัล เพื่อการสร้างพลเมือง. กรุงเทพฯ : สถาบันฯ.
- สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน. (2560). กรอบแนวคิด พลเมืองประชาธิปไตย เท่าทันสื่อสารสนเทศและ ดิจิตอล. กรุงเทพฯ : สถาบันฯ.

อัษฎา พลอยโสภณ และมณัฏ แก้วจินดา. (2559). การศึกษาแบบกลุ่มตามแนวคิดเหตุผล อารมณ์และพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร, วารสารบัณฑิตศึกษา.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. 6(2), 145-179.

อุษา บิ๊กกินส์. (2555). การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ, วารสารสุทธิปริทัศน์. 26(80), 147-161.

Center for Media Literacy. (2008). Literacy for the 21st century : An overview and orientation guide to media literacy education (2nd ed.). Malibu, CA : Center for Media Literacy.

Christine McWhorter. (2020). The role of agenda melding in measuring news media literacy. Journal of Media Literacy Education, 12(1), 145-158.

Didin Saripudin, Kokom Komalasari & Anggraini, D.N. (2020). Value-Based Digital Storytelling Learning Media to Foster Student Character. International Journal of Instruction. April 2021, Vol.14, No.2. 369-384.

Jason Harshman. (2017). Developing Globally Minded, Critical Media Literacy Skills. Journal of Social Studies Education Research. 8(1), 69-92.

Kersch, D.F. (2019). Hosting and healing: A framework for critical media literacy pedagogy. Journal of Media Literacy Education, 11(3), 37-48.

McKinney, K. (1993). Sociology Through active learning. San Francisco : Jossey-Bass.

Neiny Ratmaningsih & Diana Noor Anggraini. (2018). Developing Civicpedia as a Civic Education E-Learning Media To Improve Students' Information Literacy. Journal of Social Studies Education Research. 9(3), 45-61.

Nowell, S.D. (2019). Commercials as social studies curriculum: Bridging content & media literacy. Journal of Media Literacy Education, 11(3), 91-97.

- Robin Kabha. (2019). Cognitive, Affective, Social and Cultural Aspects of Teaching and Learning in Media Studies. *European Journal of Educational Research*. Volume 8, Issue 4, 1287 - 1294.
- Shin, D.S. (2018). Social Media & English Learners' Academic Literacy Development. *21st Century Learning & Multicultural Education*. MULTICULTURAL EDUCATION, 13-16.
- Teemu Valtonen, Matti Tedre, Kati Mäkitalo & Henriikka Vartiainen. (2019). Media Literacy Education in the Age of Machine Learning. *Journal of Media Literacy Education* 11 (2), 20-36.